

EKONOMİ POLİTİK

Erinç Yeldan, 5 Haziran 2019

Milli Geliri Yorumlamak

Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK'in) Gayrı safi Yurtiçi Hasıla (milli gelir) üzerine 2019'un ilk çeyrek dönemine ait tahminleri geçen hafta sonu yayımlandı. Resmi verilere göre,

“Gayrisafi Yurt İçi Hasıla; zincirlenmiş hacim endeksi olarak (2009=100), 2019 yılının birinci çeyreğinde bir önceki yılın aynı çeyreğine göre %2,6 azaldı.

Gayrisafi Yurt İçi Hasılayı oluşturan faaliyetler incelendiğinde; 2019 yılının birinci çeyreğinde bir önceki yılın aynı çeyreğine göre zincirlenmiş hacim endeksi olarak; tarım sektörü toplam katma değeri %2,5 arttı, sanayi sektörü %4,3 ve inşaat sektörü %10,9 azaldı. Ticaret, ulaştırma, konaklama ve yiyecek hizmeti faaliyetlerinin toplamından oluşan hizmetler sektörünün katma değeri %4 azaldı.

Mevsim ve takvim etkilerinden arındırılmış GSYH zincirlenmiş hacim endeksi, bir önceki çeyreğe göre %1,3 arttı.”

Bu verilere göre, Türkiye ekonomisi 2018'in ilk çeyreğinden 2019'un eş dönemine göre yüzde 2.6 oranında daralma gösterdi. Dolayısıyla Türkiye ekonomisi kriz içindedir. Geçmiş kriz deneyimlerimize görece bir anımsatma yapmak gerekirse, ulusal ekonomi 2001'de yüzde 5.7; 2009 krizinde ise yüzde 4.8 gerilemiş idi.

Ekonomi idaresi milli gelir istatistiklerinde “yıllık bazlı” gelişmeleri değil de, *2018'in son çeyreğine görece*, mevsimsel ve takvim etkilerinden arındırılmış verileri ön plana çıkartmayı tercih etti. Buna göre *çeyrek dönemlik bazda* Türkiye ekonomisi yüzde 1.3 büyümüştür. Dolayısıyla, resmi söyleme göre “*en kötü dönem geride kalmıştır...*”

Kısa dönem analizleri için

Ne var ki, ulusal ekonomide “*kısa dönemde*” var olan gelişmeleri izlemek için söz konusu milli gelir verileri sağlıklı bir gösterge değildir; milli gelir, tanımı gereği “bir ülkede *bir yılda* yapılan toplam katma değer üretimini; veya başka bir tanımla, *bir yılda* yurt içinde üretilmiş toplam mal ve hizmetler üzerine yapılan toplam harcamaları” göstermektedir. Dolayısıyla, milli gelir istatistiklerini dilediğiniz biçimde dönemlere ayırarak, parçalar halinde değerlendirmek sağlıklı bir yöntem değildir. Söz konusu *kısa dönemli* analize uygun veriler *Devlet Planlama Teşkilatı* (DPT) tarafından izlenir ve *Konjonktür Değerlendirme Raporu* başlığı altında kamuoyu ile paylaşılır idi.

Ne yazık ki, artık ne DPT, ne de bu kurumun takipçisi konumunda olan *Kalkınma Bakanlığı* diye bir kurum kalmadığından, makroekonomi düzeyinde bu tür kısa dönemli analizlere olanak verecek veri seti üretilmemektedir. Günümüzde daha çok finansal yatırımcıların kararlarına ışık tutacak “piyasa” verileri veya “sanayi üretim endeksi”, ya da “tüketici güven endeksi” gibi daha dar kapsamlı göstergeler ile yönümüzü bulmaya çalışmaktayız. Buralarda da söz konusu parçalı veriler bir bütün olarak değerlendirildiğinde ortaya karmaşık bir sentez çıkmakta, elde ettiğimiz tek sonuç Türkiye ekonomisinin fırtınaya tutulmuş bir gemi misali aşırı dalgalanmalar içinde olduğudur. Bu aşırı oynaklık ise belirsizlik ve güvensizlik yaratmakta, ülkenin risk algısını kötüleştirmektedir.

Milli gelirin bileşenlerinin tahribatı

Ancak, rakamların ardına gizlenen mistik söz oyunlarına değil de, milli gelirin sürükleyici ana kalemlerine baktığımızda söz konusu oynaklık ve güvensizliğin ana unsurları ortaya çıkmaktadır. Milli gelir üzerine yapılan harcama kalemlerinin belki de en önemlisi olan sabit sermaye üzerine yapılan *yatırım harcamaları* söz konusu dönemde yüzde 13 gerileme göstermiştir. Yatırım harcamaları 2018’in üçüncü ve dördüncü çeyrek dönemlerinde, sırasıyla, yüzde 4.7 ve 12.9 daralmış, 2018’in bütünü ise ortalama yüzde 2.1’lik daralma ile kapatmış idi.

Bunun ötesinde, ulusal ekonomide krizin ilk göstergelerinin izlendiği 2018’in ikinci yarısından başlayarak, mevsimsel etkilerden arındırılmış sabit sermayeye yatırım harcamaları hacim endeksi 228.7 değerinden, 203.5’e gerilemiştir. Yani, Türkiye sabit sermaye stokunu eritmektedir. Aynı dönemde ihracat hacim endeksi 174.3’ten, 176.8’e sadece 2.5 puanlık bir artış sergilemiş, ithalat hacmimiz ise 169.7 puandan 103’e gerilemiştir.

Cari işlemler dengesi eşittir tasarruf yatırım farkı

Hazine ve Maliye Bakanı **Berat Albayrak**, yakın geçmişte açıklamış olduğu *İVME* adı verilen *ileri verimli milli ekonomi* belgesin sunumunda “*cari işlemler dengesinde Cumhuriyet tarihinin rekor fazlasının elde edilmesinin beklendiğini*” vurgulamıştı. Okurlarımıza hatırlatalım, *cari işlemler dengesi*, tanım gereği *ulusal düzeyde tasarruflar ve yatırımlar arasındaki farkı vermektedir*. Dolayısıyla, Albayrak’ın paylaşımı doğrudur: *Türkiye ihracat yoluyla değil, yatırımlarını çökerterek cari işlemler fazlası yaratmaktadır*.

Bunun olumlu bir gelişme olup olmadığını tartışmaya dahi gerek görmüyorum.